

Mijloace lingvistice de exprimare a aproximării în presa scrisă actuală

SILVIA KRIEB STOIAN
Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești

Fenomenul aproximării este deseori menționat în lingvistica românească, dar din câte știm, el nu a constituit până acum obiectul unei cercetări exhaustive. Problema în discuție a fost numai tangențial atinsă în diverse lucrări consacrate tratării pronumelor nehotărâte, a adverbelor nehotărâte sau a gradației, respectiv a comparației (Elena Berea Găgeanu, *Pronumele nedefinite compuse cu oare- în limba română literară contemporană*, Elsa Lüder, *Procedee de gradație lingvistică*, Maria Manoliu, *Sistematica substitutelor în limba română standard*, Jacques Moeschler, Anne Reboul, *Dictionnaire encyclopedique de pragmatique*, Gh. D. Trandafir, *Observații asupra unor puncte de vedere noi despre categoria comparației*, Qiao Zhang, *Fuzziness-vagueness-generality-ambiguity* etc.).

În lingvistica românească, cea care a atras atenția asupra importanței aproximării este Rodica Zafiu. Aceasta a consacrat fenomenului un articol intitulat „Strategii ale impreciziei: expresii ale vagului și ale aproximării în limba română și utilizarea lor discursivă”. Autoarea menționează că imprecizia nu a suscitat interes deoarece „a putut fi considerată un pericol sau un defect al comunicării” (Zafiu, 2001, 363).

Considerăm că de multe ori imprecizia ascunde cauze mult mai profunde decât simpla absență a informației exacte (vorbitorul poate introduce operatori ai acesteia intenționat, controlat) și prin urmare credem, ca și Rodica Zafiu, că aproximarea are implicații mult mai profunde.

Pentru a demonstra complexitatea acestui domeniu, în lucrarea de față ne-am propus să realizăm o prezentare sistematică a modalităților de marcarea a aproximării în presa scrisă, precum și să schițăm rolul pe care îl îndeplinește. Pentru aceasta, am consultat un corpus alcătuit din ziare considerate reprezentative pentru presa actuală.

Menționăm că prin *aproximare* înglobăm și noțiuni precum: ezitare, atenuare, nedeterminare, ambiguitate etc., referindu-ne la sensul cel mai larg al cuvântului.

Tot Rodica Zafiu sesizează confuzia creată în plan terminologic: „aceleași fenomene sunt adesea caracterizate prin termeni ca *vag*, *imprecis*, *aproximativ*, *nedeterminat*, *ambiguu*” (2002, 364).

Pentru evitarea confuziei, precizăm din capul locului că prin *aproximativ* înțelegem tot ceea ce este imprecis, tot ceea ce nu implică o stabilire exactă a valorii unei mărimi, a valorii de adevăr a unei aserțiuni etc.

1. În cele ce urmează, vom prezenta sistematic construcțiile ambigue larg utilizate în presă, grupate în funcție de ceea ce se aproximează.

1.1. Mijloace lingvistice pentru obținerea aproximării numelui:

a) Expresii prin intermediul cărora se încadrează obiectele într-o clasă:

- *un fel de* - *un soi de* - *un gen de*

(1) La „Cronica Cărcotașilor” se face *un fel de* „Poliția Presei” a emisiunilor Tv.
(AC, 43/2002, p.8)

(2) După valul extinderii de la Madrid din '97, parteneriatul pentru pace a devenit **un fel de** consolare pentru cei care nu fuseseră invitați, inclusiv România.

(A, 3863/2002, p.1)

(3) Cum Gabor e **un soi de** lider al buzoienilor, decanul și prodecanul au fost porecliți gaborâți.

(AC, 43/2002, p.20)

b) Substantive articulate nehotărât sau nearticulate:

(4) După încheierea vizitei, **un membru** al staff-ului român a încercat să-i artagă atenția președintelui Iliescu asupra prezenței ziariștilor în țarcul special, dar acesta a ignorat sugestia.

(A, 3864/2002, p.2)

(5) **Oficiali** de la Pentagon au indicat că există o „fereastră” de șase săptămâni în cursul căreia ar putea fi declanșat un război împotriva Irakului.

(A, 3864/2002, p.1)

c) Substantive cu sens generic:

- **lucru** - **chestie / chestiune**

- **treabă - problemă**

(6) Neînțelegerile cu PUR, cauzate de „**chestiuni** de temperament”.

(A, 3794. 2002, p.2)

(7) Primarul Botoșanilor, domnul Florin Egner, a participat zilele trecute la Londra la o întrevvedere cu câțiva parlamentari britanici pe **probleme** de minorități rome aflate la muncă cinstită în Anglia.

(AC, 43/2002, p.4)

1.2. Mijloace lingvistice pentru obținerea aproximării calității numelui:

a) Adverbe și locuțiuni adverbiale care exprimă proximitatea:

(8) Prisma este **aproape** părăsită.

(JN, 2880/2002, p.9)

b) Adverbe și locuțiuni adverbiale de cantitate:

- **cam** - **mai** - **ceva (=puțin)** - **cât de cât**

- **prea** - **destul** - **oleacă** - **așa și așa**

- **puțin** și echivalentele sale (**vag, ușor, discret**)

Acestea din urmă marchează „intensitatea scăzută”, după cum se exprimă Iorgu Jordan și Vladimir Robu (1978, 407).

(9) Am citit și eu articolul din Washington Post despre România și NATO, mai degrabă interogativ decât ostil, scris din unghiul de vedere al americanului mediu, care nu știe mare lucru despre România, a auzit că este o țară **cam** săracă și foarte coruptă.

(Z, 2545/2002, p.4)

(10) Meniul este **destul de** echilibrat și **destul de** cuprinzător.

(AC, 43/2002, p.6)

(11) CNSAS a fost o instituție care ar fi trebuit să deconspire securitatea ca poliție politică. [...]. Colegiul a fost neutralizat la sfârșitul anului 2000. [...]. Cine anume s-a inflammat de s-a declanșat campania care a dus la castrarea Colegiului? Atunci nu a fost posibil a se răspunde la întrebarea asta. Abia acum, după trecerea anilor, putem face niște supoziții **ceva** mai concrete.

(AC, 44/2002, p.3)

(12) Singura diferență e că atunci când motivația era **ușor** mai subtilă și practicile erau poate un pic mai dureroase.

(AC, 44/2002, p.12)

(13) Tot acolo este controlat și Gică Hagi, **puțin** deranjat de agenții care îi plimbă detectorul prin buzunare.

(A, 3864/2002, p.2)

c) Structuri coordonate copulativ:

(14) Clejaniul e un sătuc „**nici sărac, nici pricopsit**” de pe matca Neajlovului.

(FA, 509/2002, p.15)

1.3. Mijloace lingvistice pentru obținerea aproximării caracteristicii verbului:

Adverbe de cantitate: - *cât* - *atât* - *ceva (=puțin)*
- *suficient de* - *destul de*

(15) Presa a vorbit *destul de* puțin despre un caz semnalat la Toplița.

(AC, 44/2002, p.11)

(16) Telegazeta din comunism arăta parcă *ceva* mai bine decât emisiunea asta de publicitate.

(AC, 43/2002, p.17)

1.4. Mijloace lingvistice pentru obținerea aproximării cantității:

Se recurge pe de o parte, la cuantificatori numerici, iar pe de altă parte, la cuantificatori non-numerici.

1.4.1. Cuantificatori numerici:

a) Numerale precedate de adverbe precum: *cam, circa, aproximativ, aproape.*

(17) Agenți federali au cercetat miercuri după-amiază curtea unei locuințe în Tacoma, statul Washington, localitate situată în apropiere de Fort Lewis, pe coasta de Est, la *circa 3500* km de capitala americană.

(Z, 2545/2002, p.3)

(18) Garda financiară l-a acuzat pe senatorul peremist de o prăduială de *aproape 1 miliard* lei.

(AC, 43/2002, p.14)

(19) *Aproape* 7000 de licitații se află în desfășurare.

(A, 3863/2002, p.2)

b) Numerale precedate de prepoziția *peste*:

(20) Romanele brazilianului s-au vândut în *peste 21.000.000* de exemplare și au fost traduse în 24 de limbi.

(AC, 44/2002, p.15)

(21) *Peste 500* de candidate s-au călcat în picioare, pentru a prinde un loc în cursa finală.

(JN, 2345s/2002, p.1)

c) Numerale în structuri juxtapuse:

(22) La misiunile de luptă, din batalionul românesc vor participa *1-2* companii, plus forțe de sprijin.

(A, 3794/2002, p.16)

d) Numerale precedate de verbe precum: *a depăși, a trece de*:

(23) Creanțele *depășesc 3,6 miliarde* lei.

(A, 3864/2002, p.9)

1.4.2. Cuantificatori non-numericiⁱ

1.4.2.1. Elemente prin care se desemnează cantitatea mare:

a) Locuțiuni adjectivale cu sens cantitativ (echivalente din punct de vedere semantic cu *mult*):

- *un vraf de* - *o liotă de*
- *o groază de* - *o mulțime de*
- *o puzderie de* - *o sumedenie de*
- *o căruță de* - *o avalanșă de*

(24) Hai să vedem mai întâi dacă putem să schimbăm mochetele, mobilierul, termopanul și tencuiala asta modernă pe care tocmai s-au dat *o gramadă de* bani cu alta și mai modernă pe care să dăm și mai mulți bani.

(AC, 43/2002, p.3)

(25) *O sumedenie de* preparate publicitare și, în general de comunicare ale Connex-ului au fost făcute în timp și de un departament „in house”, adică au fost, pe românește, făcute în casă.

(AC, 43/2002, p.17)

(26) *Din avalanșa de* prezentatoare ale posturilor de televiziune, câteva se pot distinge ...

(Z, 22/2002, p.10)

b) Expresii nedefinite prin care vorbitorul apreciază cantitatea respectivă ca depășind o anumită valoare: *ceva în plus, ceva pe deasupra, și ceva*:

(27) Unul se apropie de microfonul de la care, peste două ore *și ceva*, George W. Bush le va vorbi românilor.

(A, 3864/2002, p.3)

c) Expresii nedefinite cu ajutorul cărora se realizează „enumerarea suspendată” (Zafiu, 2001, 367): ... **și alții**, ... **ș. a. m. d.**, ... **și tot așa**, ... **și nu numai**:

(28) Miercuri seara, la clubul Prometheus s-a discutat Legea Pruteanu, și la întâlnire au venit Nicolae Manolescu, Cristian Tudor Popescu, Gabriel Liiceanu, Andrei Pleșu, Octavian Paler **și mulți alții**. (AC, 43/2002, p.5)

(29) Există o firmă de avocatură Boștină & avocații, și aceasta funcționează. Problema nu este aceasta, fiindcă – nu-i așa? – există multe firme de avocatură care funcționează. Boștină este de fapt Doru Boștină, nepotul fostului secretar personal al lui Ceaușescu dar, desigur, nu asta este problema, pentru că în România există mulți nepoți cu firme **și așa mai departe**.

(AC, 43/2002, p.2)

d) Adjective cu sens cantitativ:

- **diverse** - **diferite** - **felurite**
- **mulți** - **destui** - **suficienți**

(30) Colonelul Zisu este șeful manutanței MAPN. El este acționar la clubul Steaua și prieten cu o sumă de generali. Zisu, zis Zisu și făcutu, le rezolvă **diferite** urgențe, cum ar fi de pildă o pipiță, o cameră de hotel din rețeaua armăii pentru consumat pipițe, o una, o aia, o orice.

(AC, 43/2002, p.2)

1.4.2.2. Elemente prin care se desemnează **cantitatea mică**:

a) Locuțiuni adjectivale cu sens cantitativ (echivalente din punct de vedere semantic cu **puțin**):

- **un pumn de** - **o brumă de** - **o nuanță de**
- **un crâmpel de** - **un deget de** - **o doză de**
- **o licărire** - **o mână de** - **o umbră de**

(31) Listelor negre de la UE și NATO [...] li s-a adăugat în ultima vreme și **o mână de** specialiști în combaterea spălării banilor taman de la FBI, detașați direct de la BNR.

(AC, 44/2002, p.2)

b) Pronume/ adjective pronominale nehotărâte al căror echivalent semantic este **puțin**: **câțiva**, **ceva**, **oarecare**, **niscăi(va)**, **oarece**ⁱⁱ.

(32) Majoritatea clienților au o reprezentare tip despre demersul terapeutic: o discuție semi-mistică, [...] de preferință cu **ceva** hipnoză, atunci când trebuie recuperată vreo amintire nedorită. (AC, 44/2002, p.12)

(33) Imaginea prestigioasă, de instituție serioasă a Parchetului de pe lângă Curtea Supremă de Justiție nu se edifică pe **niscaiva** bălăcăreli de presă.

(AC, 43/2002, p.15)

(34) Primarul Botoșanilor, domnul Florin Egner, a participat zilele trecute la Londra la o întrevedere cu **câțiva** parlamentari britanici pe probleme de minorități rome aflate la muncă cinstită în Anglia. (AC, 43/2002, p.4)

(35) El ascunde o **oarecare** doză de compatibilitate în spatele aparentului joc de cuvinte.

(AC, 43/2002, p.18)

1.5. Mijloace lingvistice pentru obținerea aproximării predicăției:

a) Adverbe de probabilitate:

- **probabil** - **poate**
- **pesemne** - **parcă**

(36) Și dacă n-ar fi presa, **poate** că nici n-ar afla vreodată puritanul partid de guvernământ ce învârteli diabolice face partidul de guvernământ.

(AC, 43/2002, p.11)

(47) Nu numai Ioana Maria Vlas și-a făcut liposucție în Israel. **De curând**, s-a întors cu operațiile de lifting la zi și aeronava prezidențială Boeing 707, fostă Ceaușescu 1989, actualmente Iliescu-Năstase 2002. (AC, 44/2002, p.7)

(48) **În urmă cu câțiva ani**, un elev de 15 ani s-a aruncat de la etajul 10, deoarece părinții l-au certat că a luat o notă mică la școală. (A, 3864/2002, p.9)

(49) **Până mai ieri**, Adrian Gabor a fost lector la Teologie. (AC, 43/2002, p.20)

b) Expresii echivalente din punct de vedere semantic cu **mult timp**:

- **ani / luni de zile / în șir** - **noți la rând**
- **ore / zile întregi** - **ani de-a rândul**
- **atâta amar de vreme**

(50) **Ani în șir**, mi s-a părut firesc să pun semnul egalității între intelectualitate și elită. (AC, 44/2002, p.12)

(51) În ciuda celebrității, Alexandra a rămas o elevă cuminte, care vine de la școală și-și face mai întâi lecțiile, după care se izolează în atelierul ei pictând **ore în șir**.

(N, 1700/2002, p.11)

(52) Intrăm în ceea ce am numit **decenii de-a rândul** lumea liberă.

(A, 3863/2002, p.1)

c) Substantive referitoare la timp care funcționează adverbial:

- care desemnează un interval de timp foarte scurt sau foarte lung: **o clipă/ clipită / secundă, un moment, de-o viață**, etc.;
- care desemnează o perioadă nedeterminată: **o vreme, un timp, după un timp, pentru un timp**.

(53) Se gândi **o clipă** că ce-ar fi dacă ar exploda. (AC, 43/2002, p.4)

d) Prepoziții / locuțiuni prepoziționale:

(54) Comandantul închisorii, Andrei Dumitru, ne-a povestit că, **prin** primăvară, a închiriat 40 ha de teren agricol la Amara. (L, 3747/2002, p.4)

(55) Nu au lipsit nici pensionarii, veniți în special **pe la** orele 14,30-15 [...].

(A, 3864/2002, p.4)

(56) Paul Savu (39 ani) agent șef adjunct din cadrul Serviciului Logistic al Inspectoratului de Poliție al județului Constanța a ieșit la plimbare **în jurul** orelor 23, cu mașina unui amic.

(A, 3864/2002, p.14)

e) Adverbe derivate cu sufixe diminutive:

(57) Deputatul Vasile Mândrovicianu se ocupă **de multșor** de o firmă de consultanță în afaceri și management. (AC, 44/2002, p.15)

f) Adverbe și locuțiuni adverbiale care arată frecvența:

- **adesea** - **de repetate ori**
- **arareori** - **de nenumărate ori**
- **de zeci / sute / mii de ori** - **de atâtea ori**

(58) Investiția de la Talida depășește 8 milioane de dolari, bani cu care au fost achiziționate din Occident cele mai moderne utilaje pentru fabricarea cartușelor. Și cu care a fost cadourisit **de sute de ori până acum** deputatul Ristea Priboi.

(AC, 43/2002, p.14)

1.7. Mijloace lingvistice pentru obținerea aproximării locului:

a) Adverbe nehotărâte: **undeva, altundeva, vreundeva, oareșiunde**:

(59) Studiază într-o țară, vor lucra poate în alta, vor călători **altundeva** și, într-un caz fericit, vor fi cunoscuți în domeniul lor pretutindeni. (AC, 44/2002, p.4)

b) Locuțiuni adverbiale și expresii nedefinite:

(60) Desigur, ancheta confidențială va fi urmată de o judecare confidențială și de o pedeapsă confidențială într-o închisoare din țară sau chiar de o plecare confidențială **într-o anume zonă**

geografică. O zonă foarte însoțită și strict confidențială!

(AC, 43/2002, p.11)

(61) Primarul Botoșanului a plecat la seminar **peste mări și țări** cu un pardesiu și s-a întors cu un altul. (AC, 43/2002, p.4)

(62) O emisiune la modă, **nu mai știu pe unde** pentru că nu m-a interesat. (AC, 44/2002, p.8)

2. Cu toate că studiul de față nu-și propune să realizeze o descriere a funcțiilor pe care aceste mijloace le au în presa scrisă, în cele ce urmează vom încerca totuși să trasăm rolul lor.

Analizând aceste mijloace, constatăm că putem distinge două situații:

- Situația A - atunci când operatorii aproximării sunt folosiți în contexte neutre din punct de vedere stilistic;
- Situația B - atunci când operatorii aproximării sunt folosiți în contexte marcate stilistic.

2.1. Astfel, în contexte neutre, cuvintele și expresiile respective servesc la evitarea lansării unei informații exacte. Prin urmare, prin intermediul lor, omul de presă se autoprotejează, cauza acestui fenomen fiind de cele mai multe ori nesiguranța cu privire la gradul de adevăr al aserțiunii făcute.

Nesiguranța îmbracă două aspecte:

- ziaristul manifestă rezervă față de sursa informației;
- ziaristul nu deține o informație precisă.

2.1.1. În primul caz, emițătorul manifestă rezervă față de sursa informației fie pentru că nu o cunoaște precis, fie pentru că o cunoaște, dar nu o consideră demnă de încredereⁱⁱⁱ. În ambele situații se recurge la următoarele „evidențiale citaționale” (Zafiu, 2002, 129):

a) Substantive nearticulate sau articulate nehotărât de tipul: **surse (din cadrul...), un lider, o personalitate** etc.

(63) După cum declară **surse** din cadrul Gărzii Financiare Vrancea, polițiștii de la economic s-au trezit, după luni de cercetări și când dosarul era aproape încheiat, fără obiectul muncii. (A, 3794/2002, p.1)

(64) După cum ne-au informat **surse din poliție**, procurorii au decis însă ca Pleșca Petrică să fie cercetat deocamdată în stare de libertate. (A, 3864/2002, p.14)

(65) „Un amestec de curtea regelui Arthur și bordel spaniol”, a afirmat **un invitat** „anonim” prezent la ceremonie. (FA, 519/2002, p.15)

b) Pronume / adjective cu sens cantitativ de tipul: **unii, mulți, diferiți, diverși** etc.:

(66) **Unii** spun că președintele țării este interesat de timpurile probabile în perspectiva anului electoral 2004. (AC, 43/2002, p.9)

c) Expresii impersonale: **se zice, se spune, se crede, s-a auzit, cică**:

(67) Nunta, **se șoptește** [...] că ar fi costat 750000 de EURO. (FA, 519/2002, p.15)

(68) După cum **ni s-a precizat**, demersul pentru viză nu s-a făcut prin intermediul misiunii diplomatice israeliene în România. (A, 3863/2002, p.3)

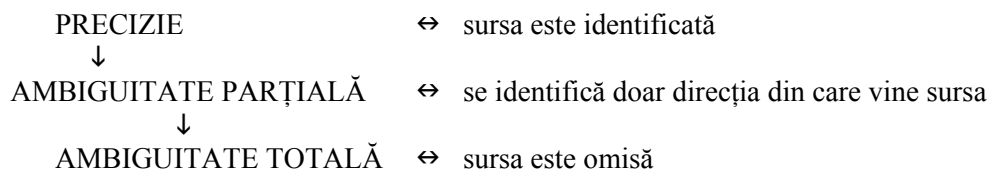
(69) **Se spune** că deschiderea pe care o arată America de astăzi Europei de Est s-ar datora faptului că Europa de Vest este nerecunoscătoare Americii. (A, 3864/2002, p.1)

Aceste formule nu au întotdeauna rolul de a ascunde nesiguranța cu privire la identitatea sursei. Uneori, libertatea ziaristului este îngădită de „condiția de confidențialitate” sau de „condiția fără menționarea sursei” (Szabo, 1999, 103). Astfel, el se află în situația de a fi în posesia unor informații de interes cărora nu le poate divulga sursa. Așa cum specifică Szabo, „persoanele care furnizează informații ziaristului refuză ca acestea să le fie atribuite în mod clar, deși le aparțin” (1999, 103). Jurnalistul este astfel nevoit fie să nu lanseze informația, fie să recurgă la o soluție de compromis, și anume, lansarea știrii fără precizarea sursei.

Indiferent care este cauza neprecizării sursei, efectul sau riscul este întotdeauna același: pierderea încrederii cititorului.

Observăm că celor două situații (nesiguranța cu privire la sursă și imposibilitatea divulgării ei) le corespund două strategii diferite: în primul caz se identifică parțial sursa, precizându-se numai direcția din care provine, în timp ce în al doilea caz, sursa este omisă.

Astfel, imaginând o scară a vagului, vom avea două trepte de ambiguitate:

În timp ce ambiguitatea parțială este obținută cu ajutorul substantivelor nearticulate sau articulate nehotărât, ambiguitatea totală se obține prin intermediul expresiilor impersonale.

2.1.2. În al doilea caz, atunci când ziaristul nu deține o informație precisă, este vorba despre o „lacună cognitivă”. El adoptă „strategia dubiului intelectual” (Zafiu, 2001, 371). Necunoscând informația precisă, emițătorul evită exprimarea exactă, dând dovadă de prudență științifică. În felul acesta, el se autoprotejează, efectul vizat fiind credibilitatea.

În această situație, jurnalistul recurge la operatori de tipul:

- a) Expresii prin care obiectele se încadrează într-o clasă:
(70) Specialista care i-a testat frizura cu **un fel de** calculator pentru păr zice că are cinci simptome nasale [...]. (AC, 44/2002, p.8)
- b) Expresii prin care se obține așa-numita „enumerare suspendată” (Zafiu, 2001, 367):
(71) Miercuri seara, la clubul Prometheus s-a discutat Legea Pruteanu, și la întâlnire au venit Nicolae Manolescu, Cristian Tudor Popescu, Gabriel Liiceanu, Andrei Pleșu, Octavian Paler **și mulți alții**. (AC, 43/2002, p.5)
- c) Adverbe și locuțiuni adverbiale de cantitate:
(72) Noul soft a costat **ceva** mai puțin, circa 500000. (AC, 43/2002, p.3)
- d) Numerele precedate de adverbe precum: **cam, circa, aproximativ, aproape**:
(73) Noul soft a costat **ceva** mai puțin, **circa** 500000. (AC, 43/2002, p.3)
(74) **Aprroape** 7000 de licitații se află în desfășurare. (A, 3863/2002, p.2)
- e) Numerele precedate de prepoziția **peste**:
(75) La masa rotundă cu tema „România – partener economic în Europa de mâine” – organizată de Camera de comerț din Linz au participat **peste 100** de reprezentanți ai unor firme sau grupuri industriale. (Z, 2545/2002, p.5)
- f) Locuțiuni adjectivale cu sens cantitativ:

(76) Supărat că jucătorii aduși la sugestia lui Marcel Popescu pe care a plătit **o căruță de bani** – se vorbește de 300.000 de dolari – nu sunt băgați în teren, Mititelu l-a încondeiat pe Cârtu. (JN, 2880/2002, p.10)

g) Expresii nedefinite:

(77) **Acum ceva timp**, Dumitru Popa a luat o bidinea în mână și [...] a mâzgălit plăcuțele bilingve din localitate. (AC, 44/2002, p.10)

Pe lângă aceste cazuri care ascund nesiguranța, putem distinge un alt caz, cel în care emițătorul deține informația precisă, dar nu o consideră relevantă pentru situația de comunicare. De data aceasta, se recurge la elemente cu semnificație generală de tipul: substantive nearticulate sau articulate nehotărât, adverbe / locuțiuni adverbiale care arată frecvența, adverbe / locuțiuni adverbiale nehotărâte, adjective cu sens cantitativ, ca în exemplele:

(78) Cel mai mult au dat în Ziua cei de la ziare, și la drept vorbind mai mult au dat **la Ziua diferite** firme de stat și private, dar nu pentru că au vrut ele să dea, ci pentru că cei de la Ziua le-au cerut-o. (AC, 43/2002, p.5)

(79) Ileana [...] în ultima vreme s-a ocupat de Vlad Munteanu de la Dinamo. Dar, să recunoaștem, l-a refuzat pe colegul Bolohan [...]. Căci pe Mutu nu l-a refuzat, **de mai multe ori**. Și nici pe Chivu – alt simpatic – deși detractorii spun c-a fost un amor puțin cam platonic, fără perversiuni. (AC, 43/2002, p.13)

(80) Investiția de la Talida depășește 8 milioane de dolari, bani cu care au fost achiziționate din Occident cele mai moderne utilaje pentru fabricarea cartușelor. Și cu care a fost cadorisit **de sute de ori** până acum deputatul Ristea Priboi. (AC, 43/2002, p.14)

Toți acești operatori maschează „strategia generalizării prin aproximare” (Zafiu, 2001, 372).

Sintetizând cele analizate până acum, putem afirma că prin elementele specifice situației A se urmărește atenuarea forței ilocutionare a enunțului, de vreme ce ele au ca rol evitarea angajării ferme a emițătorului într-un act de vorbire.

2.2. În situația B, ceea ce generează apariția unor operatori ai aproximării nu mai este nesiguranța, incertitudinea cu privire la sursa informației sau la informația însăși. De data aceasta, ziaristul cunoaște precis realitatea, dar prin punerea ei sub semnul întrebării, urmărește obținerea unor efecte stilistice. Dacă în situația A, în spatele cuvintelor respective se ascundea dubiul, în situația B, prin intermediul lor, omul de presă **mimează** dubiul. Astfel, elementele respective își pierd semnificația de operatori ai aproximării, ai incertitudinii, devenind mai degrabă operatori ai **insinuării**. Se ajunge astfel fie la intensificarea unor aspecte negative, ca în exemplul:

(81) Atunci când treceți pe lângă un șantier – vedeți că sunt **o grămadă** deschise până târziu prin centru – nu ezitați să cereți o roabă de la un muncitor.

(AC, 43/2002, p.19),

fie la diminuarea unor aspecte pozitive:

(82) Cu fiecare reizbucnire a scandalului BIR, Dinu Săraru apare la câte o televiziune și se dă mare dramaturg, ba director de geniu, ba degustător de dramaturgie universală [...]. Asta ca să uite faptul că și el, Dinu Săraru, a făcut parte din gașca de la BIR și a garantat, cu **bruma sa de imagine publică**, pentru această escrocherie.

(AC, 43/2002, p.3),

efectul stilistic obținut fiind întotdeauna ironia.

Principalele elemente care marchează ironia sunt:

- a) Pronume și adjective pronominale nehotărâte echivalente din punct de vedere semantic cu **puțin**: *câțiva, oarecare, oarece, niscaiva*.
 (83) Chiar și Marius Sava, care s-a ales doar cu un avertisment după ce a mimat *oarece* necuviințe în fața suporterilor arădeni, își poate ajuta echipa.
 (Z, 22/2002, p.16)
- b) Adverbe de probabilitate:
 (84) Pentru început, președintele băncii, doamna Mariana Diaconescu, efectuează o vizită de lucru în Marea Britanie, una în Croația, alta în Elveția, Austria, Israel, Slovenia și iar Austria, că **probabil** și-a uitat ceva acolo, Belgia, Maria Britanie again ...
 (AC, 43/2002, p.3)
 (85) **Poate** că tot aplicând legi, Miki nu a avut timp să le mai și citească, altfel ar fi știut că în actele normative referitoare la contractele de muncă nu există termenul de angajare de probă.
 (AC, 43/2002, p.10)
- c) Construcții coordonate disjunctiv:
 (86) Mi-am ales subiecții la întâmplare și le-am aruncat la ureche întrebarea (grea, mă gândeam eu!) ce este un intelectual? Mă așteptam să își caute cuvintele, să încerce răspunsuri savante, însă toți au răspuns prompt în 2 sau 3 fraze. Probabil pentru că o călătorie cu metroul nu durează mult și nu e vreme de explicații îndelungate **sau** poate că nu se pricep să spună prea multe.
 (AC, 44/2002, p.1)
- d) Expresii și locuțiuni cu sens cantitativ:
 (87) Cu fiecare reizbucnire a scandalului BIR, Dinu Săraru apare la câte o televiziune și se dă mare dramaturg, ba director de geniu, ba degustător de dramaturgie universală [...]. Asta ca să uite faptul că și el, Dinu Săraru, a făcut parte din gașca de la BIR și a garantat, cu **bruma** sa **de** imagine publică, pentru această escrocherie.
 (AC, 43/2002, p.3)
 (88) Comitetul pentru Studierea Arhivelor Fostei Intelectualități încercând să descopere măcar **o urmă** din dosarul de scriitor al mărunțului găinar George Pruteanu.
 (AC, 43/2002, p.5)
- e) Structuri interogativ-retorice:
 (89) Conform postului Păuneștilor, șeful polițiștilor de pretutindeni a pus la punct „o strategie complexă privind prevenirea combaterii traficului de droguri”. **Să-i fi luat prompterul pe dinainte?**
 (AC, 44/2002, p.8)
 (90) Atunci când se duce prin țară se găsește câte-un PSD-ist libidinos (**să fie oare pleonasm**) care să-i strige..
 (AC, 44/2002, p.2)
- f) Adverbul **cam**:
 (91) Fiindcă la uniformele cele vechi **cam** trece vântul prin zona buzunarelor, poliția își trage uniforme noi de iarnă, la 36 de miliarde. (AC, 44/2002, p.1)
 (92) PNȚCD **cam** face dezordine. (AC, 44/2002, p.20)
 (93) Săptămâna trecută, un alt MIG zbura liniștit deasupra Bacăului. Se simțea amorțit, era **cam** nezburat și o raită prin oraș nu-i putea face decât bine. Cum zbura el așa la umărul unei rândunici drăguțe foc, MIG-ul se emoționează, își pierdu echilibrul și se desprinse brusc de pilotul care se catapultă aiurea.
 (AC, 43/2002, p.4)

În ultimul exemplu, efectul ironic se obține prin alăturarea unui termen negradabil (**nezburat**) cu un operator al gradării (**cam**).

La efecte ironice se ajunge și prin utilizarea unor termeni populari în contexte în care se abordează subiecte serioase, deci prin contrastul dintre termenii specifici stilului popular și cei specifici stilului publicistic. Tendința presei actuale spre colocvialitate a fost deja semnalată în lingvistica românească. Afirmția se verifică și în materialul

nostru. Un exemplu elocvent ar fi cel al utilizării expresiei populare *cică*, expresie care atunci când nu ascunde necunoașterea sursei, are rolul de insinuare.

Recurgând la astfel de elemente, jurnalistul încalcă una dintre regulile de bază ale ziaristicii: regula obiectivității maxime. Componenta strategică a textelor care conțin astfel de formule este evidentă. Apelând la ele, emițătorul adoptă strategia aluziei și pe cea a ironiei (Zafiu, 2001, 372). Nu numai că transpare părerea ziaristului (deci acesta dă dovadă de subiectivitate), dar mai mult, se creează un efect de complicitate între emițător și receptor, în spatele acestor elemente fiind dorința jurnalistului de a-l lua pe cititor drept aliat. În felul acesta, forța persuasivă a enunțului crește, cititorului impunându-i-se practic părerea jurnalistului.

În asemenea discursuri, partea informativă rămâne în penumbră, în timp ce comentariul iese în evidență. Ele se adresează unui public de la care se așteaptă un acord. În special prin întrebări retorice, jurnalistul vizează acceptarea poziției sale din partea receptorului, ca în exemplul:

(94) *Să fie oare întâmplătoare apariția volumului „O istorie a Statelor Unite” de Philip Jenkins, la editura Artemis, tocmai în aceste zile în care țara noastră a fost invitată să se alăture NATO?*

(A, 3683/2002, p.4) – al cărui mesaj implicat este: nu este întâmplătoare.

Întrebările retorice nu ascund ezitarea, nesiguranța, cum ar putea părea la prima vedere; dimpotrivă, ascund certitudinea emițătorului, ele având rolul de a infirma ipoteza expusă. Ele nu mai servesc la aproximare, ci atestă ceea ce deja se cunoaște. De aceea, procedeul a fost numit de Watzlawick „discuția falselor alternative” (apud Schippel, 1997, 57).

De multe ori, aceste elemente au ca rol descalificarea / discreditarea unor personalități ale vieții publice:

(95) Senatorul Pop s-a gândit, *dacă nu cumva exagerăm cu acest termen*, că n-ar fi prea deplasat să smulgă din perete o plăcuță. (AC, 44/2002, p.10),

În final, semnalăm situația în care ziaristul introduce mai mulți operatori ai aproximării în același context, ajungându-se astfel la un cumul de mărci, care de cele mai multe ori joacă același rol: de accentuare a unor aspecte negative.

(96) Ileana [...] în ultimul timp s-a ocupat de Vlad Munteanu de la Dinamo. Dar, să recunoaștem, l-a refuzat pe colegul Bolohan [...], căci pe Mutu nu l-a refuzat, de mai multe ori. Și nici pe Chivu – alt simpatic – deși detractorii spun c-a fost un amor *puțin cam* platonic, fără perversiuni. (AC, 43/2002, p.13)

(97) Venerabila prințesă Mavrocordat [...] m-a întrebat azi [...] dacă Basarabia și Bucovina aparțin azi României [...]. Ca să-i fac o bucurie, cum știam că nu se poate informa, neavând pe nimeni în țară și fiind *oleacă* și *cam* tare de urechi, i-am strigat: „Și Basarabia și Bucovina aparțin acum României”.

(AC, 44/2002, p.18)

În final precizăm că, dacă în contexte neutre stilistic, prin mijloacele de exprimare a aproximării se ajungea la atenuarea forței ilocuționare a enunțului, în contexte marcate stilistic, ele au ca rol accentuarea forței ilocuționare.

Rolul aproximării în presă

Silvia Krieb-Stoian – *Mijloace lingvistice de exprimare a aproximării în presa scrisă actuală*

Emițătorul manifestă rezervă față de sursa informației

→ Cauza: Operatori

nesiguranța cu privire la sursă / imposibilitatea divulgării sursei.
- substantive nearticulate sau articulate nehotărât: *surse din cadrul ...; un lider, o personalitate* etc.

După cum declară *surse din cadrul Gărzii Financiare* Vrancea, polițiștii de la economic s-au trezit, [...], fără obiectul muncii. (A, 3794/2002, p.1) – ambiguitate parțială.
- expresii impersonale: se zice, se spune, s-a auzit, se crede etc:
Nunta, *se șoptește* [...] că ar fi costat 750000 de EURO.
(FA, 519/2002, p.15) – ambiguitate totală.

PRECIZIE ↔ sursa este identificată

↓ AMBIGUITATE PARTIALĂ ↔ se identifică doar direcția din care vine sursa

↓ AMBIGUITATE TOTALĂ ↔ sursa este omisă

informare incompletă / lacună cognitivă.

- expresii prin care obiectele sunt încadrate într-o clasă:

Specialista care i-a testat frizura cu *un fel de* calculator pentru păr zice că are cinci

simptome nasale. (AC, 44/2002, p.8)

- adverbe / loc. adverbiale de cantitate, de timp, de loc, nehotărâte, de frecvență:

Noul soft a costat *ceva mai puțin*, circa 500000. (AC, 43/2002, p.3)

Acum ceva timp, Dumitru Pop a luat o bidinea în mână și [...] a mângăit plăcuțele bilingve

din localitate. (AC, 44/2002, p.10)

- numerele precedate de: *cam, circa, aproximativ, aproape*:

Aproape 7000 de licitații se află în desfășurare. (A, 3863/2002, p.2)

- numerele precedate de prepoziția *peste*:

La masa rotundă cu tema "România – partener economic în Europa de mâine" [...] au

participat *peste 100* de participanți ai unor firme. (Z, 2545/2002, p.5)

- locuțiuni adjectivale cu sens cantitativ:

Supărat că jucătorii aduși la sugestia lui Marcel Popescu pe care a plătit *o căruță de bani*

[...] nu sunt băgați în teren, Mițitelu l-a încondeiat pe Cârțu. (JN, 2880/2002, p.10)

informația precisă nu este considerată relevantă pentru situația de comunicare.

- adverbe / loc. adverbiale care arată frecvența, de timp, de loc, nehotărâte etc:

Studiază într-o țară, vor lucra poate în alta, vor călători *altundeva* și, într-un caz fericit, vor

fi cunoscuți în domeniul lor pretutindeni. (AC, 44/2002, p.4)

- adjectivă cu sens cantitativ:

... și, la drept vorbind mai mult au dat la Ziaua *diferite* firme de stat și private.

(AC, 43/2002, p.5)

- substantive articulate nehotărât:

Un mareț *Institut* de Cercetări din București primește din partea unui fost "lucrător, [...],

oferta de a ține câteva cursuri. (AC, 44/2002, p.3)

Operatori - adj. pron. neh. (*oarece, niscavă*), adv. de probabilitate (*probabil, poate*), construcții coord.

disjunctiv, structuri interogativ-retorice, expresii / loc. cu sens cantitativ (*o nuanță de, o*

brumă de etc), adverbul *cum* etc.

Neutru stilistic

Emițătorul nu definește informația precisă

→ Cauza: Operatori

Emițătorul urmărește generalizarea

→ Cauza: Operatori

Marcat stilistic

Emițătorul urmărește obținerea unor efecte stilistice: *insinuare, ironie etc*

→ Operatori

NOTE:

Trandafir, Gh. D., Observații asupra unor puncte de vedere noi despre categoria comparației, în L.R., XXXVI, 1988, nr.2, p.171-181.

- Zafiu, Rodica, *Niscaiva*, în “România literară”, 1997, nr.20, p.10.
- Zafiu, Rodica, *Diversitate stilistică în româna actuală*, Editura Universității București, 2001.
- Zafiu, Rodica, *Strategii ale impreciziei: expresii ale vagului și ale aproximării în limba română și utilizarea lor discursivă*, în „Actele colocviului Catedrei de limba română 22-23 noiembrie 2001. Perspective actuale în studiul limbii române“, p.363-376, Editura Universității din București, 2002.
- Zafiu, Rodica, „*Evidențialitatea*” în limba română actuală, în „Aspecte ale dinamicii limbii române actuale”, p.127-146, Editura Universității din București, 2002.
- Zafiu, Rodica, *Mărci ale oralității în limbajul jurnalistic actual*, în „Aspecte ale dinamicii limbii române actuale”, p.399-429, Editura Universității din București, 2002.

LINGUISTIC MEANS OF EXPRESSING VAGUENESS IN ROMANIAN WRITTEN PRESS

This paper systematically presents the main ways of expressing vagueness in Romanian press. The author also tries to point out the role of these elements. The conclusion is that there are two situations:

- the journalist uses them in neutral contexts, simply because he/she doesn't know the precise information;
- the journalist uses them in stylistically marked contexts; in this case the main effect is irony.

ⁱ Intervine elementul subiectiv de apreciere.

ⁱⁱ Cu toate că sunt specifice vorbirii populare, *oarece* și *niscaiva* apar frecvent în presă. De altfel, tendința presei actuale spre colocvialitate a fost deja semnalată (Zafiu, 2002, 399).

ⁱⁱⁱ Ziaristul consideră că informația respectivă este de interes și de aceea nu evită lansarea știrii, ci precizarea sursei.

Abrevieri

AC	– Academia Cațavencu
A	– Adevărul
FA	– Formula AS
JN	– Jurnalul Național
L	– Libertatea
Z	– Ziua

BIBLIOGRAFIE

- Avram, Mioara, *Gramatica pentru toți*, Editura Academiei, București, 1986.
- Berea Găgeanu, Elena, *Pronumele nedefinite compuse cu oare- în limba română literară contemporană*, în L.R., XXIX, 1980, nr.5, p.451-455.
- Bidu-Vrânceanu, Angela, Călărășu, Cristina, Ionescu-Ruxândoiu, Liliana, Mancaș, Mihaela, Pană-Dindelegan, Gabriela, *Dicționar de științe ale limbii*, Editura Nemira, București, 2001.
- Iordan, Iorgu, Robu, Vladimir, *Limba română contemporană*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1978.
- Lüder, Elsa, *Procedee de gradație lingvistică*, Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 1995.
- Moeschler, Jacques, Reboul, Anne, *Dictionnaire encyclopedique de pragmatique*, Seuil, 1994.

-
- Pană-Dindelegan, Gabriela, *Formule modalizatoare de certitudine*, în S.C.L. XXXVI, 1985, nr.3, p.237-240.
- Pană-Dindelegan, Gabriela, *Preliminarii la semantica modalizatorilor*, AUB seria LLR, 1985, p.15-29.
- Pană-Dindelegan, Gabriela, *Sintaxă și semantică. Clase de cuvinte și forme gramaticale cu dublă natură (adjectivul, adverbul, prepoziția, forme verbale nepersonale)*, TUB, București, 1992.
- Schippel, Larisa, *Texte și contexte. Aspecte comunicative și culturale ale presei actuale din România*, în LL XVII, nr.1, p.52-58.
- Szabo, Lucian Vasile, *Libertate și comunicare în lumea presei*, Editura Amarcord, Timișoara, 1999.